

ESTHERHØJSTENEN

Ved Friskolelærer Petersen-Bønding, Høve.

Aaret 1920 bliver for Fremtiden et Mærkeaar i vort Lands og Folks Historie — staaende i Genforeningens Tegn —!

I Borg og Hytte, over det ganske Land var der vaagen Opmærksomhed med Begivenhedernes Gang i det omstridte Land dernede søndena.

Folkeaanden fløj lavt over Danmarks Bakker og Dale, pustede til Gnisterne, saa de blev til Luer — vakte Forhaabninger om, at Afstemningerne vilde give et Resultat, der berettigede til en aldeles ubændig Glædesfest i hvert Sogn Landet over.

Allerede 1919 kunde for mange Byers og Sognes Vedkommende opvise Nedsættelsen af Udvalg til at planlægge og forberede Genforeningsfestligheder; men i Begyndelsen af 1920 var der næppe mange Steder, hvor man da havde nogen Sans for og Evne til at mærke Historiens Vingesus, at man manglede en „Genforeningskomité“.

Paa Pastor Baggers Foranledning fik Asnæs Sogn ogsaa sin.

Man regnede til at begynde med slet ikke med den Mulighed, at Genforeningsfesten blev saa langt hen paa Aaret, at der kunde blive Tale om at arrangere en Fri-luftsfest.

Programmet var alt udformet i sine Enkeltheder, forskellige Forberedelser trufne. Asnæs Maskinfabriks

store Hal — med Plads til flere Tusinde Mennesker — var velvilligst stillet til Raadighed; men saa kom Afstemningsresultaterne fra 2. Zone!

Lad være, at de „kloge“ var de klogeste og havde Ret, det var for mange smerteligt at faa det fastslaaet, Tanken blev hængende ved „dem, der blev dernede“, der blandede sig Vemod i Glæden.

Man fandt da, at det tænkte Grundlag for Festen ikke var til Stede, i al Fald ønskede man at forandre Festens Karakter.

Pastor Bagger foreslog, at man i Lighed med saa mange andre Steder i Landet rejste en Mindesten.

Asnæs Sogn ejer en Bakke som Estherhøj, der er overordentlig velegnet som Bærer af en saadan Mindesten, et Punkt, hvis særegne danske Skønhed man skal lede om for at finde Mage til, dertil beliggende lige ved Alfarvej, derfor valgtes Estherhøj som Stedet, hvor Stenen skulde rejses.

Det næste Spørgsmaal gjaldt selve Stenen. Fru Uddeler Nielsen, Høve, bragte „Troldestenen“ paa Høve Strand i Forslag — en Sagnsten, som i Følge Legenden har en vis Forbindelse med Estherhøj. — Straks cyklede enkelte af Mødedeltagerne til Stranden for at se nærmere paa Stenen og danne sig et Skøn over, om det var gør ligt at flytte den.

Allerede samme Aften — rettere Nat — fastsloges den Basis, Forslaget burde udføres paa: kyndig Ledelse, frivillig Arbejdskraft og de nødvendige Pengemidlers Fremskaffelse ved Husindsamling inden for Sognets Grænser.

Saa begyndte Forberedelserne — vanskeliggjorte ved kloge Folks bestemte Udsagn om Umuligheden af overhovedet at kunne faa den store Sten op paa Estherhøj.

Men — vi har jo rundt om i vort Land Mængder af

Vidnesbyrd om, hvad vore Forfædre i fjerne Tider har kunnet præstere i Retning af Stenflytninger; — skulde vi da i 1920 staa tilbage for dem, naar det endda gjaldt en saa særegen glædelig Begivenhed.

I Havamaal hedder det et Sted:

„— Sjælden Bautasten staar ved Vej
uden rejst af Maag for Maag. —“

Den store — vel den største — Begivenhed for dette Slægtled af det danske Folk kunde nok — om ellers noget kunde det — samle til i Glæde og Tak for det skete at udføre en Bedrift, som ikke var saa helt hverdagsagtig — rejse en Bauta til Minde for kommende Slægter om denne store historiske Begivenhed, og om at Begejstring og Glæde kan give sig Udslag i Daad.

Der skete Henvendelse til Direktør Falck, Redningskorpset, København, om at paatage sig Ledelsen og Fremskaffelsen af de strengt nødvendige Redskaber og Materiel, da man ønskede, at hele Transporten skulde foregaa saa primitivt som muligt, kun anvende de tekniske Hjælpemidler, der var nødvendige af Hensyn til Tid, Sted og Livsfare.

Dette Grundsyn stødte straks sammen med Sagkundskaben, idet Direktør Falck — som anslog Stenens Vægt til at andrage 22,000 á 25,000 kg — og mange med ham ansaa det for ganske utænkeligt, at Heste og Mennesker i Forening kunde trække en saadan Byrde op ad Høve Stræde. Men Udvalget stod fast paa sit, dels af økonomiske Grunde, men ikke mindst af Hensyn til, at en Traktors Hjælp forekom os at være mindre tiltalende for Lejligheden. Spørgsmaalet fik da staa uafgjort, til en af Parterne fik bøje sig for Kendsgerningen.

For at Redningskorpset overhovedet kunde indlade sig paa at gaa i Gang med Arbejdet, maatte Betalingen

derfor være det sikret, og da man paa Grund af den megen Talen om Føretagendets Uigennemførlighed ikke godt kunde paabegynde en Husindsamling, før Stenen i det mindste var godt paa Vej mod sit Bestemmelsessted, maatte der rejses en Garanti for Pengene.

Der var ogsaa en Kreds af Mænd rundt omkring fra Sognet, som i Tillid til, at Føretaget kunde og vilde blive gennemført — og i Tillid til, at Sognets øvrige Beboere vilde være med til i Fællesskab at udføre Arbejdet og betale de nødvendige Omkostninger, hver garanterede en Sum af 200 Kr.

Det var Planen, at Arbejdet i det væsentligste skulde udføres om Aftenen, da det jo var paa en Aarstid, hvor i Særdeleshed Landmændene havde overmaade travlt.

Og saa begyndte da Arbejdet den 16. Juni 1920 Kl. 7 Aften.

Den første Aften gravedes Stenen fri. Det første Stykke Vej — ca. 300 m — gik langs selve Forstranden, der sine Steder var meget blød og andre Steder meget skraa, det var nødvendigt at lempe flere store Sten til Side og planere og underbygge med Sten og Sand, for at Svellerne kunde bære den mægtige Kolos. Dette kedelige og besværlige Vejplaneringsarbejde var der ikke mange, der havde Lyst til; men de mange raske Drengene fra Frederiksbergs Kommunes Sanatorie ved Høve Strand gjorde her et stort Arbejde ved med deres bare Hænder at flytte mange Tusinde af Rullesten og med deres smaa Skovle at flytte mange Læs Sand.

17/6.

En Vognladning Værktøj og andet nødvendigt Materiel — hvoraf en stor Del beredvilligst var stillet til Raadighed af A/S Burmeister & Wain — hentes fra Asnæs St. Stenen væltes og løftes med de mægtige Tra-

verser saa højt, at en Slæde eller Sluffe af meget svære Bjælker paa Egetræsroller og et dobbelt Plankeunderlag paa Sveller kan komme ind under den.

Hele dette Arbejde blev i høj Grad besværliggjort ved, at der var en Kilde lige i Stenens Leje.

18/6.

Et otteskaaret Taljetræk og et stort Vindespil gøres klar, og ved Middagstid begynder Stenen at rulle! Og skønt den ene efter den anden af de svære Ruller mases, gaar det nu støt og stadig fremad, thi nu vokser Arbejdsmodet. Hver Aften er der en Mængde arbejdsvillige, og der er nok at tage fat paa for alle.

Vej skal planeres, Planker og Ruller skal flyttes o. s. v., men det gaar med Liv og Lyst — tit til hen ad Midnat.

19/6.

Nu er Grunden saa jævn og fast, at Tværsvellerne kan undværes, hvad der letter Arbejdet meget, dog maa der endnu benyttes Plankeunderlag et langt Stykke Vej.

20/6.

Det er Søndag, men den store Blokvoغن, der kostede 60 Kr. i Leje pr. Dag, er afsendt fra København, saa der ogsaa den Dag tages et Tag, saa Stenen kan naa frem til Hovedlinjen i Skoven, men der møder ikke Folk nok til at kunne hive Taljetrækkene ud. Et Spænd Heste til Hjælp, og Maalet naas i Løbet af et Par Timer.

21/6.

Blokvoغن hentes fra Asnæs St., Stenen drejes, løftes i Mandshøjde, saa Blokvoغن kan skydes ind under den.

12 Mænd og et Spænd Heste i Taljetrækket er nu tilstrækkeligt til at køre Stenen paa jævn Vej, men der

maa Planker under de næsten 0,5 m brede Blokvognshjul. Skønt det øsregnede om Aftenen, mødte der over 100 Mennesker, der ved direkte Træk fører den 430 m frem i Løbet af godt 3 Timer; havde man ikke — paa Trods af Overformandens Raad — forsøgt sig med at køre uden Plankeunderlag, havde Stenen uden Tvivl

Blokvognen med Stenen.

naaet helt ud til Landevejen, men Forsøget mislykkedes, de brede Hjul skar sig helt igennem Vejbanen, hvad der foraarsagede en ikke ringe Forsinkelse, da de nødvendige Redskaber til at løfte baade Stenen og Vognen op ikke var lige ved Haanden.

22/6.

Der mødte kun faa Mænd til Dagsarbejdet, men saa stillede Sanatoriedrengene, og i Dagens Løb flyttedes Stenen det sidste Stykke Vej gennem Skoven, helt ud

paa Landevejen. Med ikke ringe Spænding kørtes Blok-
vognen af Plankerne, — Vejbanen holdt! Alt blev nu
gjort klar til Opkørsel ad Høve Stræde.

Efterhaanden var det blevet almindelig bekendt over
hele Odsherred og mere til, at der foregik en ikke helt
almindelig Begivenhed i eller ved Høve.

Stenen føres gennem Skoven.

Om Aftenen ved 6—7-Tiden vrimlede alle Veje og
Stier med Fodgængere og fuldt belæssede Befordrings-
midler af næsten alle Slags. Der var i Tusindvis af Men-
nesker, som vilde overvære det store Øjeblik, da den
mægtige Sten kom rullende op ad Høve Stræde.

Spændingen var uhyre stor, der var en næsten for-
ventningsfuld Stilhed over den store Menneskemængde.
Vilde det — paa Trods af de sagkyndiges Udsagn —
lykkes at trække Kolossen op af Strædet udelukkende
ved Hjælp af Heste- og Mennesketrækkraft?

I en lang Række — Spænd foran Spænd — ordnes Trækket for de 22 Heste. To lange Trosser anbringes paa hver Side, og i Løbet af et Øjeblik er de tæt besatte af ivrige Menneskehænder, flere vil til, men mere end 4—500 Mennesker kan der ikke skaffes Plads til.

Præcis 7½ lod Signalet til at gaa i Træk. Trosser og

Op gennem Høve Stræde.
(Langt ude ses Skoven, hvorfra Stenen kom.)

Skagler strammedes ganske smaat, og — Stenen fulgte med!

Foran det mægtige Forspand gik en Mand og dirigerede de forrestes Svingninger efter Ordre fra en anden Mand, der havde Stade paa selve Stenen; det havde nemlig vist sig at være af Vigtighed, at Vognen saa vidt muligt fulgte det midterste af Vejbanen. Høve Stræde snor sig som et S.

Nøjagtig 14 Minutter efter, at Signalet til Kørsel var givet, var Kilometerstenen ved det øverste af Strædet naaet.

En opmærksom Iagttager kunde ikke undgaa at se, at mange allerede tog til Hatten, øjensynlig i den Hensigt at udbryde i Hurraraab, men da indtraf Uheldet! —

En Mængde Cykler, Vogne og Biler var henstillet ved Tinghuset, og de tog saa megen Plads, at det var umuligt for det lange Forspand at faa det tilstrækkelige Sving; Vognen kom for langt ud til venstre i Vejbanen, og Hjulene — først venstre Forhjul, siden ogsaa Baghjulet — gik helt igennem Vejbanen lige til Akslen.

Et mangestemmigt „Aah!“ tonede beklagende i Luften, og straks efter hørte man en enkelt ivrig Stemme spørge: „Hvad sker der nu?“

Hvorpaa Overformanden roligt og sindigt svarede: „Tre Kvarters Forsinkelse“.

Og endskønt baade Sten og Vogn maatte løftes, saa Hullerne kunde fyldes o. s. v., saa lød Fløjten igen Kl. 8¼, Stenen rullede videre og naaede sit foreløbige Maal inde paa Marken neden for Estherhøj.

Nu var ingen i Tvivl om, at Stenen vilde naa sit Bestemmelsessted. Den Dag og Aften var Stenen flyttet over 1100 m, hertil kommer endda den ikke ubetydelige Stigning, som Høve Stræde har.

Stemningen var høj og udløstes i et trefoldigt Hurraaab for de to Mænd fra Redningskorpset, der ledede Arbejdet.

Hidindtil havde Foretagendet været begunstiget af et mildt Sommervejr, men i de følgende Dage blev det koldt og blæsende, og endskønt den største Spænding nu var udløst, saa mødte der dog hver Aften 100 á 200 Mennesker, hvoraf de fleste kom for at arbejde af en god Vilje.

Den 23., 24. og 25.

Stenen læsses af Vognen og anbringes igen paa Slæ-

den, da Transporten nu atter maa foregaa paa Ruller og Plankeunderlag op over Marken — Norden og Vesten om Højen, hvad der gav den jævne Stigning.

Et Par Gange sprang den svære Jerntrosse, men der skete ingen Skade, og der blev saa anbragt et Par Sikringstræk og Bremsehjælker.

Paa Estherhøj. — Den sidste Stigning er tilbage.

26/6.

Alt gøres klart til at tage Stenen det sidste vanskelige Stykke. Stigningen var saa brat, at der maatte bygges en Sledske. Om Aftenen mødte ca. 1000 Mennesker, og da alt hidtil — takket være de dygtige Mænd fra Redningskorpset, der ledede Arbejdet — havde gaaet saa godt, var det meget vanskeligt at holde Folk udenfor den bagved Stenen foretagne Afspærring.

Dette sidste Stykke var det vanskeligste og farligste, da man maatte forudsætte, at noget kunde springe for det kolossale Træk, og i saa Tilfælde var der ikke andet

at gøre end se at komme længst mulig bort i en Fart, da det var absolut umuligt at bremse den.

Tre Taljetræk fastgjordes — dels i Slæden og dels paa selve Stenen.

Trods disse Sikringer sporedes der en ikke ringe Nervøsitet hos de ledende; men det gik godt!

Det var i et befriende Pust, at alle blottede Hovederne, da Stenen naaede Toppen.

Med Tankerne vendt mod dem, der i saa mange Aar havde trukket et større og tungere Læs for Danskhedens Sag, sang de mange Mennesker med en sjælden Kraft og Inderlighed:

Der er et yndigt Land.

Den 28. og 29.

Stenen rejses og fastsløbes til det i Jorden nedgravede Fundament af stærk Beton, 7,5 Kubikmeter stort.

Stenen er flyttet ialt 2477 m med en Stigning af ialt 85 m.

Arbejdet er udført paa 14 Dage med ialt 4388 frivillige Arbejdstimer + Hestekraften.

Alle Udgifter til Stenens Rejsning og Dekoration m. m. beløber sig til 5006,93 Kr.

Den smukke, rammende Inskription:

— 1864 — 1920 —

Døren stængtes. Magten kued.

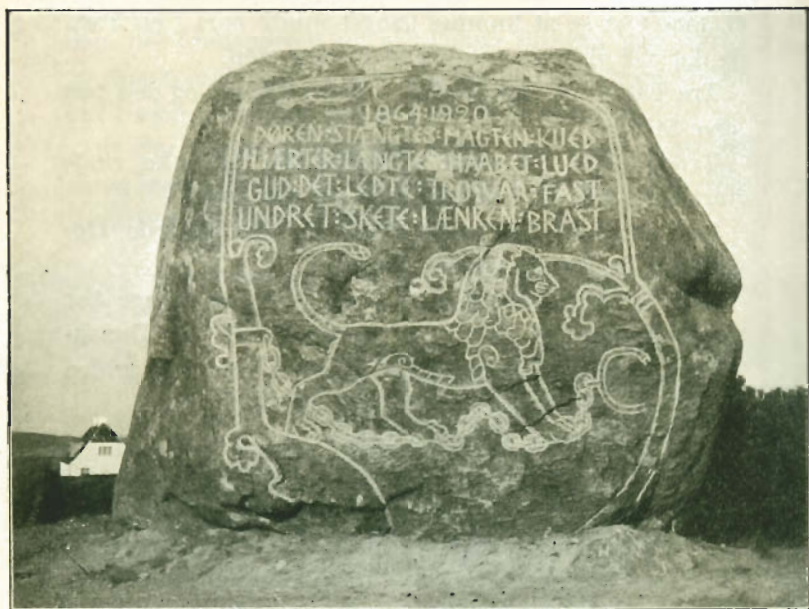
Hjerter længtes. Haabet lued.

Gud det ledte. Tro var fast.

Undret skete. Lænken brast.

— skyldes Pastor N. A. Jensen, Møgeltønder.

En Mand, der under Krigen gav vel nok den største personlige Indsats, som er ydet af nogen „nordena“.

til Bevarelse og Styrkelse af de sønderjydske Krigsfangers aandelige Liv.

Selve Tegningen er udført af Kunstmalers Troels Trier, Vallekilde. Og Stenhuggerarbejdet er udført af Stenhugger Knudsen og Søn, Holbæk.

— Stort er det Tal af Mennesker, der siden Genforeningsdagen har besøgt Estherhøj og udtalt sin Forbavselse og Beundring over Estherhøjstenen.

Og sandt er det, at Stenen let og smukt følger sig ind i hele Landskabets Karakter.

Fra Estherhøj har man Udsigt til saa ægte et dansk Landskab, saa rigt vekslende i Linjer, Farver og Stemninger, at det er som et Rundskue over alt, hvad der er særegen Dansk.

*

*

*

— De mange Spørgsmaal om: „Hvordan og hvorledes?“ har affødt Ønsket om at faa en Beretning skrevet, medens alle Enkeltheder stod klart for dem, som var med. Med Tiden bliver der vel ikke spurgt af saa mange som nu, men derfor ikke med mindre Interesse af Spørgerne, og vi har følt det som en Pligt at svare.

I et Aarsskrift som nærværende er Pladsen jo begrænset — og maaske allerede foranstaaende er for bredt og langt — men der er jo ellers mange flere Enkeltheder, som kan have Interesse for særligt interesserede, disse henvises til at søge dem i en meget mere omstændelig Beretning, der — indtil Asnæs Sogn faar sit eget Arkiv — vil findes i Odsherreds Musæum.

P. U. V.

Petersen-Bønding.
